శ్రీమతి రాధమ్మ

రాధమ్మ అభిమానం పూర్తిగా దెబ్బతిన్నది!

సుబ్బయ్యశెట్టి అంతలేసి మాటలంటుంటే వారు కాబట్టి సహించి ఊరుకున్నారు. అదే మరొహళ్ళయితే శెట్టి అహంకారానికీ, అతని తొందరపాటుకీ తగిన బుద్ధి చెప్పి వుండేవారు.

మంచితనమూ, సహనమూ వారిలో మూర్తీభవించాయి గనక, సౌమ్యులు గనక బ్రతికిపోయాడు శెట్టి.

తన పిచ్చిగానీ—ఆలోచించి చూస్తే శెట్టివల్ల నేరమేమీ కనుపించదు. డబ్బు యివ్వవలసినవాడు అప్పిచ్చినవాడికి లోకువేగదా! అనుకున్న వాయిదాకి అప్పు తీర్చకపోతే అవతలి వాళ్ళ నోరు మూసుక్కూర్చోడానికి అదేమైనా ధర్మం చేసిన పైకమా? కాదుగదా! అతనూ చెమటోడ్చి సంపాదించినదే నాయె.

ఎవర్నను కుని ఏం లాభం? మాట పడవలసిన రోజొచ్చింది గనక మాటపడ్డారు.

రాధమ్మకి భర్తమీద జాలి వేసింది.

1964, జనవరి — భారతి

సమస్య లన్నింటినీ ఆయన గుప్పెట్లో దాచిపెట్టుకున్నారు. సంసారాన్ని గుట్టుగా సాగించేరు. ఇంట్లో ఏనాడూ గూడా 'ఇది లేదనే' పదానికి తావివ్వలే దాయన ! బాబు చదువూ, సావిత్రి పెళ్ళి, రాజు బి. ఏ. అతని పెళ్ళి.... ఇవన్నీ ఆయ నొక్కరి చేతిమీదుగానే జరిగాయి. ఎలా జరిగాయి ?

తలుచుకుంటూంటే రాధమ్మకి భయంగా వుంది. అందుకే వారంటే రాధమ్మకి జాలీ, కొండంత గౌరవమున్నూ !

చివరి కీ నాటికి శెట్టికి చులకనయ్యారు.

రాధమ్మ కళ్ళల్లో నీళ్ళు నిలిచాయి.

"ఇదిగో నిన్నే ! నా పెన్నేమైందో కనిపించడం లేదోయ్ ?" రాఘవరావు భార్యని పిలిచేడు.

ఆయ నప్పుడే శెట్టి మాటలు మరిచిపోయేరు కాబోలు !

"వాడు.... బాబు పట్టుకుపోయేదేమో! రాత్రి అడిగేడు కూడాను.... నిన్నే ఒకమాటిలా రావోయ్!"

రాధమ్మ అతని గదిలోకి వెళ్ళింది.

"రాత్రేమయ్యిందో తెలుసా ? వాడి పెన్ను పోగొట్టుకున్నాడు కాబోలు - 'ఒకమాటు మీ పెన్నిస్తారూ !' అని అడిగేడు బాబు. లేదు పొమ్మని కసురుకున్నాను. ఇది అదను కాదనుకున్నాడో యేమో ! ఉదయం కొట్టేసి వుంటాడు. ఇది వాడిపనే"

"అనవసరంగా వాడినెందు కనుమానిస్తున్నారూ ! ఎక్కడ పెట్టారో జాగ్రత్తగా వెదికి చూడండి" అన్నది రాధమ్మ.

"రెండు రోజుల క్రితం వాళ్ళ రాజు బాబాయిని పెన్ను కొనిపెట్టమని అడిగేడుట గూడాను" తన అనుమానాన్ని బలపరుచుకుంటో అన్నాడు రాఘవరావు.

రాజు పేరు వినగానే రాధమ్మకి కోపం వచ్చింది.

"అతని ఖర్చులు అతనికే చాలవుగానీ, వీడికో పెన్నుగూడా కొని స్తాడా ఖర్మం"

"ఊఁ....సర్లే....ముందు నా పెన్నేమయ్యిందో...." రాఘవరావు మాట పూర్తికాలేదు. లక్ష్మి గుమ్మం దగ్గిర నించుంది. ఆమె చేతిలో పెన్నూ వుంది.

"సర్సరే....నీదగ్గ రున్నదా !" అన్నాడు రాఘవరావు నవ్వుతో.

"ఉత్తరం రాద్దామని మీ టేబిల్‌మీద పెన్నుంటే తీశాను" అన్నది లక్ష్మి.

"చూశావుగా లక్ష్మి, మీ బావగారి హంగామా ! ఏమీ తెలుసుకో కుండానే బాబుని తిట్టేశారు"

"ఏమిటోయ్ నీ బడాయి ! వాడికి పెన్నుతో అవసరం గనక, వాడేమైనా తీశాడేమో అన్నాను. ఇది తప్పా, నువ్వు చెప్పమ్మా !"

లక్ష్మి ఏమీ మాటాడలేదు. పెన్నిచ్చి వెళ్ళిపోయింది.

కోటు తొడుక్కొంటూ భార్యతో అన్నాడు రాఘవరావు.

"ఏమిటోయ్ ! ఆపిల్ల అలాగున్నదీ ?"

".... ...."

"రాజుగాడు ఏమైనా అన్నాడా ? అవునవును. నేనూ గ్రహిస్తూ న్నాను. ఈ మధ్య వాడు బాగా మారిపోయాడు. ఆపిల్ల గురించి ఏమీ పట్టించుకోడంలేదు"

"షికార్లూ, సరదాల్తో అతనికి తీరుబడి వుంటేగదూ !"

"చాల్లే ఊరుకో"

"ఒక విధంగా పాడుచేసింది మీరు. తల కెక్కించు కూర్చుంటే అతనికి ఇంటి బాధ్యతలేం తెలుస్తాయి? ఉద్యోగం వచ్చి సంవత్సరమైనా, ఒక్క కానీ ఇంట్లో యిచ్చిన పాపాన పోలేదు"

"మొదలెట్టావ్ డబ్బు గొడవ"

"ఆ శెట్టి...."

"రాధా !" అతనికి కోపం వొచ్చింది. "నీకేమైనా మతి పోతోందా ? ఇలాటి విషయాలు వాడి చెవిని పడగూడదు. వాడు వట్టి అర్భకుడు. కాకి నలుపూ. కాగితం తెలుపూ అనుకునే బాపతు. ఇవన్నీ వాడికి తెలిస్తే. మనసు పాడైపోయి పిచ్చాడిలా రోడ్లవెంట తిరుగుతాడు"

"పెళ్ళయింది. తండ్రి కాబోతున్నాడు. ఇంకెప్పటికండీ అతనికి బాధ్యత తెలిసేది ?"

"పోనీలే ! నే నున్నంతకాలమైనా వాడు నిశ్చింతగా బ్రతకనీ ! నీకు తెలీదు రాధా ! వాడు మా అమ్మకి ముద్దుల కొడుకు! సర్లే.... ఇప్పుడివన్నీ ఎందుకూ ? అన్నట్టు ఆ పిల్లని ఒక కంట కనిపెట్టు. ఉత్తమనిషి కూడా కాదు. అవతల వాళ్ళ పెద్దవాళ్ళు మనల్ని నమ్ముకున్నారు.... చూడూ - నే నొహమాట చెప్తా విను. రాజుకి ఒక నలుసు కలుగుతేనే గానీ వాడికి బాధ్యతలు తెలీవు. అంతవరకూ వా డిష్టమొచ్చినట్టు జరగనివ్వు. సరేనా? మరి నే నొస్తాను. వేళయింది. వస్తా మరి" హడావిడిగా వెళ్ళిపోయాడు రాఘవరావు. మళ్ళా రాత్రికిగాని ఇంటిమొహం చూడడు. ఆయనకు విశ్రాంతి లేదు.

రాధమ్మ నిట్టూర్చింది.

ఇలాంటి మంచి మనుషులకి దేవు డెప్పుడూ సాయంచేస్తాడు. ఇంత మంచితనం అందరికీ వుంటుందా ? రాధమ్మ తన అదృష్టానికి పొంగిపోని రోజు లేదు. కానీ....

రాధమ్మ వద్దనుకుంటూనే శెట్టిని లోలోన తిట్టుకుంది.

తన యింట్లో అడుగుపెట్టే నాటికి అత్తగారు మంచంమీద వున్నారు. రాజూ, సావిత్రీ చిన్నపిల్లలు. పెళ్ళయిన రెండేళ్ళకి బాబు

పుట్టాడు. అత్తగారు కన్నుమూశారు. అప్పట్నుంచీ భర్తకి బాధ్యతలు పెరిగాయి. ఆయన కాబట్టి సరిపోయింది. మరొకాళ్ళయితే స్వార్థానికి లొంగి సావిత్రినీ, రాజునీ అన్యాయంచేసి వుండేవారు.

సావిత్రికి పెళ్ళి చేయడంతో ఒక పెద్ద బరువు దించుకున్నట్టయింది. రాజు బి. ఏ. పాసయ్యాడని తెలీడంతో రాధమ్మ ఉబ్బి తబ్బిబ్బయింది. భర్తకి కొంత బాధ్యత తీరినట్టు భావించింది. రాజుకి చక్కటి ఉద్యోగం వున్న ఊళ్ళోనే దొరకడంతో ఆమె ఆనందం అవధులు దాటింది. అతని పెళ్ళి వైభవంగా చేశారు.

చెట్టంత తమ్ముడుండికూడా వారు శెట్టితో మాటపడ్డారు.

శెట్టి మాటలు మళ్ళా తలపుకి రాగానే ఆమె మనసు కలత చెందింది. తెప్పరిల్లింది. గబగబా దొడ్లోకి వెళ్ళింది. లక్ష్మి నీళ్ళు తోడటం చూచి అదిరిపడింది రాధమ్మ.

"లక్ష్మీ ! ఇలారా !"

కొంగుతో చేతులు తుడుచుకుంటో లక్ష్మి వచ్చింది.

"నీ కెన్నిసార్లు చెప్పాలి బరువు పనులు చెయ్యొద్దని ! మధ్యాహ్నం అక్కమ్మ వచ్చిన తర్వాత ఆ పనులన్నీ చూచుకుంటుందిలే"

లక్ష్మి మాటాడకుండానే లోపలికొచ్చి కూర్చున్నది. దొడ్డితలుపు గడియవేసి తానూ లక్ష్మి దగ్గరకొచ్చి ఆమె పక్కనే కూర్చున్నది.

"రాజు కొడుకుని ఎప్పుడు చూస్తామా అని మా అందరికీ తొందరగా వుంది లక్ష్మీ !"

లక్ష్మి మౌనంగా తల దించేసుకున్నది.

"ఆయ నంటూంటారు—వాళ్ళింట్లో మొదటి కాన్పు మగపిల్లలేనుట" రాధమ్మ మెల్లిగా నవ్వుతూ అన్నది. అప్పటికీ లక్ష్మి ఏమీ మాటాడక పోడంతో, ఆమె మొహంలోకి తిన్నగా చూచింది రాధమ్మ. తర్వాత ఆమె చేతిని తన చేతుల్లోకి తీసుకుంటూ—

"నువ్వు గనక ఆడపిల్లని కన్నావో-అన్నదమ్ము లిద్దరి మొహాలూ వాడిపోతాయి. మా సావిత్రికి అందమైన కోడలు మాత్రం దక్కుతుంది. వాళ్ళ చెల్లెలి ఆశ తీరుస్తావో, అన్నదమ్ముల కోరికనే ఖాయ పరుస్తావో ఒక్కమాట చెప్పు. వినాలని వుంది"

అప్పటికీ లక్ష్మిలో చలనం కనుపించలేదు. రాధమ్మ కొంచెం కలతచెందింది. దగ్గరసా జరిగి అడిగింది....

"ఈమధ్య నువ్వదోలా వుంటున్నావు"

"............"

"ఏమీ దాచుకోవద్దు"

"............"

"రాజు నిన్నేమైనా అన్నాడా ? చెప్పు నాతో. అతన్ని నే కోప్పడతాను"

"............"

"ఏడాది క్రితం అతను బాబులా చదువుకునే కుర్రాడు. ఇప్పటికీ స్నేహితులనీ, సరదాలనీ వుంటాయిగదా. ఆ మాటకొస్తే రాజులాటి కుర్రవాళ్ళంతా యింతే !"

"అదేం కాదక్కా !"

"మరింకేవిటమ్మా !....ఓహో. అర్థమైంది. అదా విషయం ! పిచ్చిపిల్ల ! మనం ఆడవాళ్ళం. పుట్టింటిమీద మమకారం అసహజమేమీ కాదు. ఉండు-మీ బావగార్తో చెప్పి నీ ప్రయాణానికి ఏర్పాటు చేయిస్తాను. సరా; నువ్వు మరి నవ్వాలి. నీ నవ్వు బాగుంటుందనే రాజుకి నిన్ను చేసుకోడానికి కిష్టపడ్డాను తెలుసా. మరి నవ్వు"

"అక్కా !" లక్ష్మి కళ్ళల్లో నీళ్ళు గిర్రున తిరిగాయి.

రాధమ్మ గతుక్కుమంది.ఆమె గుండెల్లో భయం నిండిపోయింది.

లక్ష్మి తల నిమురుతో "భయపడకు లక్ష్మి! మేమందరమూ వున్నాం. మీ బావగారు రాజునేమీ అనరనేగాని సమయమొస్తే అతని చెవులొంచి నువ్వు చెప్పినట్టు చేయించగలరు. ఏం జరిగిందో చెప్పమ్మా. నన్ను ఖంగారు పెట్టకు"

లక్ష్మి చెప్పింది —

"ఆయన దాచమని ఏభయి రూపాయ లిచ్చేరు. మంచి చీరేదైనా కొనిపెట్టరూ అని అడుగుతే 'ఇప్పుడు నీ సరదాలే కావలిసి వచ్చాయి. ఆ డబ్బిలా యివ్వు పిచ్చి పిచ్చి కోరికలు....'" పూర్తిగా చెప్పలేక మొహాన్ని చేతుల్లో దాచుకుని ఏడ్చింది.

రాజుని. అతని కరుకు స్వభావాన్నీ అసహ్యించుకున్నది రాధమ్మ.

"నీకు తెలీదక్కా! ఆ యేభై మర్నాటికి ఆయన దగ్గరుండవ్"

రాధమ్మ రాజుమీద మండిపడింది.

"డబ్బు నిలా నీళ్ళలా ఖర్చుపెడితే ముందు తన గతేంగాను? మే మతన్ని వత్తిడి చేయడంలే దనేగా యీ దుబారా! పొద్దున శెట్టి గారి...."

"నేనూ విన్నాను"

"శెట్టిగారి అప్పెలాగో తీరుస్తాము. కొంప తాకట్టుపెట్టో, నా నగ లమ్మో ఎలాగోలా ఆ అప్పు తీరుతుంది. కాని....ఈ మనిషి మారేదేలా? భార్య ముచ్చటపడి చీర కొనిపెట్టమని అడుగుతే చీత్కరిస్తాడూ? ఇలాగైతే పుట్టబోయే పిల్లవాడి కోరిక లెలా తీరుస్తాడు? ఇతన్ని వాళ్ళ నాన్నగారూ యిలాగే పెంచారా? ఆతను రానీ—నిలబెట్టి అడుగుతాను"

"వద్దక్కా. నే చెప్పినట్టు తెలిస్తే యింకా మండిపడి పోతారు" అన్నది లక్ష్మి భయంగా.

"మరెంతకాలమని నోరుమూసు క్కూర్చోమంటావ్? ఛ...."

రాజు కెప్పుడు బుద్ధి వస్తుందిరా భగవంతుడా ! పోనీలే లక్ష్మి ! నువ్వు బాధపడకు. మీ బావగారితో చెప్పి బ్రహ్మాండమైన చీర తెప్పిస్తాను"

"వద్దక్కా. వద్దు. నన్నిలాగే ఉండనివ్వు"

లక్ష్మి లేచి తన గదిలోకి వెళ్ళిపోయింది.

రాధమ్మ బాధపడ్డది. పెళ్ళయిన కొత్త రోజులు యిలాగేనా గడుస్త ! అన్నదమ్ముల మధ్య వాళ్ళ అభిప్రాయాలూ, ఆచరణలూ ఉత్తర దక్షిణ ధృవాల దూరంలో ఉన్నాయనుకున్నది రాధమ్మ.

మధ్యాన్నం భోజనాలైన తర్వాత బాబు కాలేజీనుంచి వచ్చేడు. వచ్చి వాళ్ళ బాబాయి తనకి కొనిచ్చిన పెన్ను గురించి చాలా చెప్పేడు. అది పదిహేడు రూపాయిల పెన్నుట. వాళ్ళ ప్యూనుచేత తనకి పంపించాడుట.

రాధమ్మ విసుక్కుంది. బాబు ముందే వాళ్ళ బాబాయిమీద మండి పడింది. వాడిది సహించలేకపోయాడు. వాళ్ళమ్మ మాట కెదురు నిలిచాడు. వాడు కాలేజీకి వెళ్ళిన తర్వాత రాధమ్మ అన్నది.

"పెన్ను కొనివ్వగానే వాళ్ళ బాబాయి దేవుడై పోయాడు"

— మధ్యాన్నంపూట ఒక గంటసేపైనా కన్ను మూయడం రాధమ్మకి అలవాటు. కానీ, ఆరోజు ఆమె నిద్రపోలేదు. మనసునిండా రాజు నిలిచిపోయేడు. అతని భవిష్యత్తు గురించి ఆమెకు భయంగా వున్నది.

అకస్మాత్తుగా ఆమెకో ఆలోచన వచ్చింది. గబగబా లక్ష్మి దగ్గరకు వెళ్ళింది. గుమ్మం దగ్గరే కూర్చుని లక్ష్మిని పిలిచింది. ఈవేళప్పుడు రాధమ్మ నిద్ర మానుకుని తనని పిలవడంతో ఆశ్చర్యపడ్డది లక్ష్మి.

"రాజు మా అందరిలో ఉండటంవల్లనూ, వాళ్ళన్నగారు అతనికి బాధ్యతలేమీ అప్పగించకపోవడంతోనూ అతనిలా విచ్చలవిడిగా ఖర్చు చేస్తున్నాడు. నిజమంటావా ?"

లక్ష్మి తలూపింది.

"నువ్వు నన్ను అపార్థం చేసుకోనంటే నీకో సలహా చెప్తాను. చేస్తావా ?"

"............"

"తప్పనిసరైతే అతని బాగుకోసం మన మేదైనాసరే చేసితీరాలి. ఇవ్వాళ మనం ఒక చిన్న నాటక మాడదాం"

"నాటకమా !"

రాధమ్మ ఫకాలున నవ్వేసింది—

"మరే, నిజంగా నాటకమే. రాజు యింటికి రావడం చూచి, నువ్వూ నేనూ తగాదా పెట్టుకుందాం"

"తగాదానా ?" మరింత ఆశ్చర్యపోయింది లక్ష్మి.

"వేరింటి కాపురం కావాలనుకుంటే, అది ఆడవాళ్ళవల్లనే చాత నవుతుంది. దీన్లో కొంచెం నీ సహాయం అవసరం"

"అక్కా !"

మళ్ళీ నవ్వేసింది రాధమ్మ.

"పిచ్చిపిల్లా ! భయపడకు. రాజు బాగుపడాలంటే, అతనికి బాధ్యతలు తెలియాలంటే యిది చాలా మంచి పద్ధతి"

"నువ్వు చాలా చిత్రంగా మాటాడుతున్నా వక్కా ! వారికి వారై తెలుసుకోవాలేగాని యిలా వేరుపడటాలూ నా బొందిలో ప్రాణముండగా జరుగకూడదు. ఇలాటి దేవత నొదిలి దూరంగా బ్రతకడం నా చాత కాదు" అన్నది లక్ష్మి గాద్గదికంగా.

రాధమ్మ కరిగిపోయింది. లక్ష్మిని హృదయానికి హత్తుకున్నది. ఆమెను బుజ్జగించింది. అక్కడ్నుంచి లేచి వచ్చేస్తూ అనుకుంది—

"ఇంత మంచిపిల్లనా రాజుకోసం దూరం చేసుకోవాలని నేను ఆలోచిస్త !"

—మూడు గంటలకి కాఫీ తాగిన తర్వాత అప్పుడే వచ్చిన సావిత్రి ఉత్తరం చదివింది రాధమ్మ.

"ప్రియమైన అమ్మాజీ !

లోగడ నేను రాసిన ఉత్తరానికి జవాబు రాయనేలేదు. ఈ ఉత్తరానికైనా జవాబు వ్రాస్తావని తలుస్తాను. సంక్రాంతి పండుగకు మేము మీ తావుకి రావలయుననుకుంటున్నాము. కావున మీరు తగు జాగ్రత్తలు తీసుకొనగలరు.

పెద్దన్నయ్య ఆరోగ్యం ఎలా వున్నది ? మొన్నొన్నాడు నిద్రలో అన్నయ్య గురించి కలువరించానుట. దాంతో వారు యిప్పటికీ నన్ను గేలి చేస్తూనే వున్నారు. అన్నయ్య నెప్పుడు చూస్తానా అని తొందరగా వుంది. ఆ వచ్చే సంక్రాంతి త్వరగా రాకూడదూ ? చిన్నొదిన సంగతులేమిటి ? ఆవిడ ఆరోగ్యం జాగ్రత్త అని చెప్పవలెను. రాజన్నయ్యకి మంచీ-చెడూ తెలియవు.

చిరంజీవి భాస్కరం యిప్పుడిప్పుడే అల్లరి చేస్తున్నాడు. తాత, అక్క అంటున్నాడు. వాడిని అన్నయ్యలకు చూపించాలని తొందరగా ఉన్నది. బాబు చదువెలా ఉన్నది. వాడి పరీక్షల్లో పాసైతే బహుమానం యిస్తానని చెప్పవలెను. యింతే సంగతులు—

రాధమ్మ లక్ష్మితో అన్నది—

"ఈ ఉత్తరం చదువు. సావిత్రి మనసెంత మంచిదో తెలుస్తుంది. నిజం లక్ష్మి - మగపిల్లల కంటె ఆడపిల్లలకే మమకారం ఎక్కువ."

"అవుతే - సంక్రాంతికి ఆవిడగారి అల్లరి ఒక ప్రత్యేకతన్న మాట" అన్నది లక్ష్మి చిన్నగా నవ్వుతో.

రాధమ్మ కూడా నవ్వేసింది.

"నువ్వూ చూస్తావ్‌గా—వసపిట్టగా ఇరవై నాలుగ్గంటలూ ఖబుర్లు. ఆమె చేసిన వంకాయ కూర మొదలుకొని, వాళ్లాయన చేయించిన నెక్లెసు వరకూ చెప్పిందే చెపుతుంది. పసిపిల్లలా నన్నొదిలి క్షణమైనా ఉండలేదు. సావిత్రి కసు.మొన్న మొన్నటివరకూ రాజూ అంతే—"

రాజు విషయం వచ్చేసరికి, క్షణం క్రితం లక్ష్మికున్న ఉత్సాహం చప్పున చల్లారిపోయింది. ఇది గమనించి రాధమ్మ నొచ్చుకుంది.

ఆరోజు రాత్రి ఎనిమిది గంటలకుగాని రాజు యింటికి రాలేదు. బైట సైకిలు దిగి "అమ్మాజీ" అని పిలిచేడు. ఆ పిలుపుతో గుమ్మం వరకూ వెళ్ళిన రాధమ్మ మళ్ళా వెంటనే వెనక్కు తిరిగి గబగబా తన గదిలోకి వెళ్ళిపోయింది. ఇది గమనించేడు రాఘవరావు. ఇప్పటివరకూ రాధమ్మ తనకి బోధించిన తమ్ముని వైనం జ్ఞాపకాని కొచ్చింది. కళ్ళ జోడు తీసి మొహాన్న యింత కోపం పులుంకుని గుమ్మంవైపు చూసేడు. సైకిలు గోడ కానిస్తూ అన్నయ్య నుద్దేశించి-

"అమ్మాజీ ఏది?" అని అడిగేడు.

"చాలా పెందరాళే వచ్చావోయ్" – దెప్పి పొడిచేడు రాఘవ రావు.

"యివ్వాళ ఆఫీసువని హడావిడిగా ఉంది. అమ్మాజీ ఎక్కడ?"

"నాకు తెలీ కడుగుతాను. అంతెక్కువ పని ఏడ్చిందేవిటాి మీ ఆఫీసులో?"

"లాస్టువీక్ కదూ! స్టేటుమెంట్సు డ్రాఫ్ట్ చెయ్యాల్సి వచ్చింది."

తమ్ముడు చెప్పేదాంట్లో నిజం లేకపోలేదని సమాధాన పడ్డాడు. రాఘవరావు.

"అయినా నీ పద్ధతేం బాగోలేదురా అబ్బీ!" అన్నాడు నిష్ఠూ రంగా.

తేలిగ్గా నవ్వినట్టు మొహంలో మార్పు తెచ్చుకున్నాడు రాజు.

"సర్లే. ముందు భోజనం చెయ్యి. యిదిగో రాజు వచ్చాడోయ్!" అనేశాడు యథాలాపంగా. తర్వాతగాని గుర్తుకురాలేదు. యింట్లో ఆడ వాళ్ళు రాజుపైన సాగించబోయే దండయాత్ర. వెంటనే మాట మార్చి— "మీ వదిన నీ మీద కారాలూ, మిరియాలూ నూరుతోంది."

"ఎందుకనిట?"

"ఏమో. అవిడ్నే అడుగు" ఆ విషయంలో తనకేమీ సంబంధం లేనట్టు మళ్ళా కళ్ళజోడు పెట్టేసుకుని సీరియస్‌గా పేపరు చదివేస్తు న్నాడు రాఘవరావు.

మానులా నుంచుండిపోయాడు రాజు. తలుపుచాటుగా నిలబడ్డ లక్ష్మి తన కంట పడ్డది.

"అమ్మాజీ!" మళ్ళా పిలిచేడు.

"ఏవిటా గావు కేకలూ? వింటూన్నవాళ్ళకి చెవుడొచ్చిం దను కున్నావా?" కోపంగానే అనేసింది రాధమ్మ గదినుంచి బయటికొస్తూ.

రాజు కిది కొత్తనిపించింది.

"మరేంలేదు. నాకు ప్రమోషనొచ్చింది" అనేశాడు గభాలున.

పేపరు చదువుతూన్న అన్నయ్యా, తలుపుచాటున నిలబడ్డ లక్ష్మి, రాధమ్మా, బాబూ అందరి మొహాల్లోనూ ఆనందం మెరిసింది.

"నే నీ శుభవార్త చెప్పడానికొస్తే మీరేమొ...." చిన్నబుచ్చు కుంటో అన్నాడు రాజు.

"అబ్బే! అదేం కాదురా! మీ వదినకి...." అన్నయ్యేదో సర్ది చెప్పబోయాడు గాని అంతలోనే రాధమ్మ అతని మాట కడ్డుపడింది.

నే నొకటి చెప్తాను విను రాజూ! నీకు ప్రమోషనొచ్చిందంటే మా అందరికీ సంతోషమే గాని నువ్వు ఈ యింటి విషయాలు పట్టించు కోడం లేదంటే బాధగా ఉంది. ఆలోచించే జ్ఞానం నీకుంది. మాతో

చెప్పించుకోడం ఏమంత మంచిదికాదు. తర్వాత నీ యిష్టం...అన్నట్టు ఈ శుభ సమయంలో మీ ఆవిడకి ఒక మంచి బహుమానం ఆ పిల్ల కిష్టమైనది యివ్వు. లేదూ-నువ్వు పైకమిస్తే మీ అన్నగారితో చెప్పి నేనే ఏదోఓటి కొనిస్తాను. అర్థమయ్యిందా. సరె....ముందు స్నానం చెయ్యి. వెళ్ళు" అన్నది రాధమ్మ.

అతను వెళ్ళిన తర్వాత భర్త నుద్దేశించి అన్నది.

"చూసేరా! అతని ప్రమోషను విషయం నాతో చెప్పడాని కెంత యిదై పోయేడో!"

"అవునవును. నీ సమయస్ఫూర్తికీ మెచ్చుకోవచ్చు.వాడికి రెండు వడ్డించనూ వడ్డించావూ, లక్ష్మికొక్కవలసిన బహుమానమూ ఏర్పాటు చేశావు. అలా వుండాలి దక్షతంటే" భార్య తెలివికి మురిసిపోయేడు రాఘవరావు.

భోజనాలు ముగిశాయి.

అప్పటిగ్గాని రాజు అసలు సంగతి చెప్పలేదు—

"పుట్టి పెరిగిన ఊరునీ, మిమ్మల్నీ వదిలి దూరంగా వెళ్ళాలంటే నాకు దిగులుగా వుంది అమ్మాజీ!"

రాధమ్మ ఉలిక్కిపడ్డది.

"ఏమిటా్రి నువ్వన్నది?" రాఘవరావు ఖంగారుగా అడిగేరు.

"ప్రమోషన్‌తోబాటు బదిలీ గూడా వచ్చింది. రాజమండ్రి వేశారు" రాజు దిగులుగా చెప్పేడు.

ఆ రాత్రింతా అన్నదమ్ము లిద్దరూ ట్రాన్స్‌ఫర్ విషయమై మాటాడుకున్నారు. రాధమ్మ వాళ్ళ మాటల్లో కలుగజేసుకోలేదు. ఆమె నొచ్చుకున్నది. ఏనాడూ లేనిది, ఈరోజు వేరింటి కాపురం గురించి లక్ష్మితో చెప్పింది. తథాస్తు దేవత లుంటారన్నది నిజమేనేమో!

రాజు వెళ్ళిపోతాడు. ఇది రాధమ్మ భరించగలదా ?

రాజు ఒక్కడే రాజమండ్రి వెళ్ళాడు. ఇల్లు కుదుర్చుకున్న తర్వాత లక్ష్మిని తీసుకెడతానని చెప్పేడు. అతను వెళ్ళబోయేముందు, ఇంటి గుమ్మం దిగి రాధమ్మవైపు ఓ క్షణంపాటు చూసేడు. ఏమను కున్నాడో ఏమో మళ్ళా వెనక్కి తిరిగొచ్చి రాధమ్మ పాదాలకు నమస్కరించేడు. కళ్ళనిండా నీళ్ళు నింపుకుని గాద్గదికంగా అన్నాడు.

"నన్ను క్షమించు అమ్మాజీ!....వెళ్ళొస్తాను"

పిచ్చి తండ్రి....

అతని వినయాన్నీ, తనపట్ల అతనికి గల గౌరవభావాన్నీ తలుచు కుంటూంటే రాధమ్మకి ఆనందంగా వుంది.

అతనెక్కిన రైలు ఈసరికి కదిలి వుంటుందని అనుకోగానే దుఃఖమూ పెల్లుబుకుతోంది.

మమకారం పెంచుకోకూడదు. కూడదు. అన్నింటికీ అతీతంగా బ్రతకాలి. చిత్రమైన తన ఈ నిశ్చయానికి వెంటనే సిగ్గుపడింది. కళ్ళు తుడుచుకుని లక్ష్మివైపు చూచింది. ఆ పిల్ల కిటికీదగ్గర కూర్చుని వేప చెట్టు వేపు చూస్తోంది. రేపు ఈ లక్ష్మిని తీసుకుపోతాడు రాజు. సావిత్రి రెండేళ్ళ క్రితమే వెళ్ళిపోయింది. యిక మిగిలేది—తనూ, బాబూ,వారు. బాబు కాలేజీకి, వారు ఆఫీసుకి వెళ్ళాలి. యింత యింట్లోనూ బిక్కు బిక్కు మంటూ ఒకర్తె సాయంత్రం వరకూ గడపాలంటే తనపాలిటి శిక్ష!

రాజుని రైలెక్కించి వారొచ్చారు కాబోలు. వీధిలో ఎవర్తోనో బిగ్గరగా మాటాడుతున్నారు. వెంటనే రాధమ్మ వీధిగుమ్మం దగ్గరకొచ్చి నిలబడ్డది. రాఘవరావు ఇంట్లోకొస్తో అన్నాడు—

"రాజు నా తమ్ముడు. లక్షకీ కోటికీ అలాటివాడు ఒక్కడుం

టాడు. యిదేమైనా గ్రహించావా నువ్వు. పైగా - వాడిగురించి నాకు ఫిర్యాదులు చేశావు. నాచేతగూడా వాడిని మాటనిపించావ్" రాఘవరావు ధోరణికి రాధమ్మ ఆశ్చర్యపోయింది.

"ఏమైం దిప్పుడు?" కుతూహలంతో అడిగింది.

"స్టేషన్లో రైలెక్కబోయేముందు అడిగేడు—'వదినకి నామీద కోప మెందుకొచ్చిందీ' అని. నేను అన్ని విషయాలు చెప్పేను. వాడు బాధపడిపోతూ లేని నవ్వు మొహాన్న అంటించుకుని చెప్పేడు— ఈ ఏడాదిపాటూ యింట్లో డబ్బివ్వకపోడానికి కారణమేమిటో తెలుసా?

"............"

"వాడికొచ్చే జీతాన్ని బేంక్‌లో దాస్తున్నాట్ట."

"దాచడమా?" మరింత ఆశ్చర్యపోయింది రాధమ్మ.

"ఆ....అక్షరాలా దాచడమే. వెయ్యి రూపాయలు పోగుచేశాడు. శెట్టి అప్పు నెల రోజుల్లో ఫైసలు చేస్తానన్నాడు. ఇప్పుడైనా వాడి బుద్ధి అర్థమయ్యిందా రాధా? వాడినా మనం అనుమానించడం?"

"మరి...మరీ విషయం మనతో చెప్పాడుగాదే యిన్నాళ్ళు."

"చెబితే—ఆ డబ్బుని మనం వాటికనీ, వీటికనీ, ముచ్చట్లూ, మురిపాలకనీ తగలేస్తామని వాడి భయంట. అంచేతే చివరికి లక్ష్మికి కూడా ఈ రహస్యం చెప్పలేదుట. యిక వెళ్ళు. తీరుబడిగా కూర్చుని వాడిని అవమానించినందుకు విచారించు. వెళ్ళు" రాఘవరావు విసురుగా తన గదిలోకి వెళ్ళిపోయాడు.

యిదంతా వింటూన్న లక్ష్మి కళ్ళింతవి చేసుకుని రాధమ్మవైపు చూచింది.

"అక్కా!" అన్నది బాధగా.

రాధమ్మ కొంగుతో కళ్ళొత్తుకున్నది.

"నేను.... నేను చాలా మూర్ఖురాలిని అక్కా! వారిని అపార్థం చేసుకున్నాను" అన్నది లక్ష్మి పశ్చాత్తాప పడుతూ.

"యిన్నేళ్ళు పెంచిన నేనే రాజుని అర్థంచేసుకోలేక పోయాను" రాధమ్మ పేలవంగా నవ్వేస్తూ అన్నది.

ο--ο